

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKIA DAGBLADET

Kolmapäeval, 9. okt. 1974
Nr. 79 (3967)

16. aastakäik

Hrustshovilt küsitati sobivat LAUREAATI?

LONDON (EPL) – Kui Nikita Hrustshov käis Rootsis, siis küsis ühel vastuvõtule tema arvamist, kes oleks kõige sobivam vene kirjanik Nobeli laureaadiks, minister Ulla Lindström, kes ühtlasi nimetas paari kõnesolevat nime. Hrustshov leidis, et Sholohhov oleks vene "harilastele ja tööliste ning talupoegadele" kõige vastuvõetavam nimi. Küsimine toimus pärast selle kui Kremli oli väga ägedalt reageerinud Boris Pasternakile auhinna andmise vastu.

Kõike seda jutustab Nikita Hrustshov ise Inglismaal äsja ilmunud memuaarides. Tema le jäänud mulje, et Rootsi valitsus sondeeris pinda Lindströmi kaudu järgmise Nobeli laureaadi küsimuses, et ette kindel olla soodsas nõukogudepoole reaktioonis. Teatavasti saigi auhinna Sholohhov 1928 aastal ilmunud "Valgne Don" eest, mille kohta nüüd ka Solzhenitsõn kindlalt väidab, et tegemist oli sootuks teise isiku töö pla-gioierimisega.

Hrustshovi mälestustest selgub, et tookordne vene dik-

taator oli arvamisel, et Rootsi valitsus Rootsi Akadeemia seija tag "otsis kandidaate". Tegelikult see muidugi nii ei ole, Rootsi Akadeemia on määramisel teadupärast suveräänne. Diktaator aga mõistis ministri juhtinud filmiselt poliitilise sondeerimuna.

Ulla Lindström ise eitab ka teooriiselt, et tal üldse oli mingisugust jutuajamist Hrustshoviga, toimus vaid tavaline tervituse-iseremoonia. Ainus asi, mis jutus klappib on see, et ma olin lõbus. Seda olen ma alati, margib Ulla Lindström.

USA-s jätkuvad PROTESTID Austraaliale

NEW YORK (VES) – Protestid USA-s ei ole vaibunud Balti riikide iketuse tunnustamise vastu Austraalia poolt. Need jätkuvad ameerika suurlinnades. Demonstratsioonid on olnud Washingtonis ja Chicagos. 19. septembril marssisid Balti rahvaste demonstrandid New Yorgis Austraalia UNO-suursaatkonnale ette rahvuslippude ja plakattidega, millistes naelutatakse kinni, et endine koloniaalmaa Austraalia on hakanud toetama kolonialismi. Austraalia UNO-suursaadik võttis vastu demonstrantide delegatsiooni.

New Yorgi politsei, hirmutatud vägivallaaktidest hiljutistel meeleavaldustel Washingtonis N. Liidu saatkonnale vastu oli kohale saatnud rohkesti politseinikke ja isegi ratsaüksuse, millised diskreetselt end hoidsid tagaplaanile ja milliseid baltlaste puhul muidugi vaja ei olnud, sest protesteerijate kord oli eeskujulik. Demonstrandid piirasid Austraalia UNO-saatkonda umbes tunni aja jooksul, jagades mõõdaminejatele selgituslendeid.

Suursaatkonnas võttis Balti

delegaadid vastu, kelle nimel lätlasest Balti Nõukogu abiesimees Uldis Grava selgitava sõnavõttega esines, suursaadiku abi Campbell. Saatkonnale anti üle kogutud protestialkirjad. Mr. Campbell seletas, et protest kantakse ette peaminister Whitlamile, kes varsti isklikult USA-sse tuleb. Arvatavasti ei pääse ka peaminister demonstrantidest.

Chicagos esitati Austraalia peakonsuladile ühenduses 7. septembril toimunud demon-

Järg lk 7

Eesti rahvas tehti VANGIDEKS OMA PÕLISKODUS

NEW YORK (VES) – Üks salapärasest kohtadest okupeeritud Eestis on Paldiski linn, praegu sajaprotsendiliselt vene elanikkonnaga. Eestlased tihti ei teagi, kes need on, kes seal elavad – linna ja selle ümbrusse kedagi väljaspoolseisjat ei lubata. Eriti hoolsa valve all on ka uus Sillamäe linn koos Ontikaga, kuhu pääseb erilubadega. Enne Sillamäe kontrollivad miilitsapatrullid terristidel liiklejate passe. Rahva arvates on ümbruskonda paigutatud raketibaase. Samuti Paldiskisse. Paldiski rajoonis on lennuvälja, mis osaliselt on ehitatud ma alla lennukite garazheerimiseks.

Üldse on praegu vene sõja- väeosi paigutatud üle kogu maa. See on ka põhjuseks, miks turistidele ei lubata kaugemale minna Tallinna südamest kui 25 km. Kuid ka eestlaste endi liiklus oma kodumaal ei ole täielikult vaba, olles piiratud keelutsoonidega.

Selleks ehitatud aed lennukini, mis võttis ära ligipääsu Soome lendajatele.

Niipea kui keegi lähenes sellele aiale liiga lähedale, tuli vene piirivalvur ja lükkas isiku eemale. Olgu märgitud, et piirivalvurid on kõik venelased. Saartele, erandiga Aegna

saar ja mõni väike saar, ilma vastava loata minna ei tohi. Luba antakse ainult neile, kellel on isik saarel, kes teda sinna kutsub. Luba on ühekordne. Selle annab miilitsajaooskond.

Klooga randa võib minna ainult suvitushooajal. Muul aastajärg lk. 7

Gefle Dagblad: Kultuuriline enesesäilitus on mõistetav

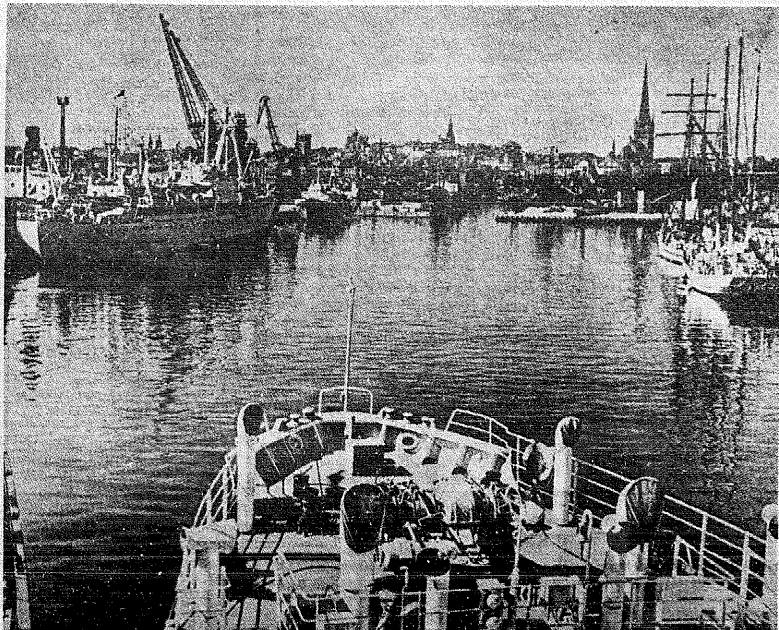
GÄVLE (EPL) – Gefle Dagblad (fp), käsitledes oma juhtkirjas sisserändajate vähemuskisimusi, leiab, et vähemuste kultuuriline enesesäilitus on enesestmõistetav, kuigi see alles hiljuti Rootsis nii ei olnud ja peeti ebakohaseks, et Rootsil on kodanikke, kes on "teistmoodi kui rootslased ise" ja kus püüti neid sundkorras sulatada ühiskonda, muuta rootslasiks.

See tasalülitustendents paistab aga täielikult nüüd kaduvat, konstateerib ajaleht ja tervitab täiel määral äsja lõppenud parlamentaarse Invandrarutredningi aruandes ette pandud toetusi vähemuste organisatsioonidele ja kultuurilisele enesesäilitustevõrsele.

Kuulus rootsi rahvakodu peab olema loomulikult kindlaks kodupaigaks ka sisserändajale. Kui uurimuse ettepanekud teostatakse, täies ulatuses, siis oleme loonud neile soodsad tingimused. Eeskätt aga paistab eriti silma, et nüüd

Järg lk. 7

Viimne pilk Tallinnale

Siis kui kodusadam seljataha jäi – viimased pilke merelt 1944 septembris põgenikke Saksamaale viiva laeva pardalt Tallinnale.

EPL NELJAS "EI"

Kolmapäeval, 9. okt. 1974

Vilmasel ajal on palju ilusaid sõnu räägitud sisserändajate ja etniliste vähemuste vajadusest ja loomulikest õigustest oma kultuuripärandi väljulemises, mida tuleb toetada ka majanduslikult ühiskonna poolt. In- vandrutarutredning lõppes roh- kete positiivsete ettepanekute- ga, nende hulgas ajakirjanduse sektoris soovitusi kohelda neid vähemuskeelsetel ajalehtel, mil- lised rootsi pressi produktiooni- toetuse normidele vastavad, samaväärselt muu rootsikeelse ajakirjandusega, üldised välja- ja Ruotsis Suomalainen ja Eesti Päevaleht peaksid samaaegselt ajakirjanduse majanduslikes oludes nii hädavajalikku pro- duktiooni- ja tootmis- korras Presstödsnämnden kaudu.

Kui nüüd invandrarutred- ningi liberaalsest vaimust kan- tud seisukohta kõrvutada Presstödsnämnden moodu- nudnädalase otsusega lükata juba neljandat korda tagasi Eesti Päevalehe toetuselisi, siis jääb selge mulje, et prakti- kas puudub see ha tahe, mis rõhkida poole üheluse järele oleval olemas vähemuste tar- viduste suhtes. poliitilised jõud invandrarutredningis ja Pres- stödsnämndis ei ole erinevad samal määral kui seisukohad.

Huvitav on selle juures tek- kinud situatsioon, kus Invand- rarutredning just ajakirjanduse küsimustes, pärast asja uurimist ja hoolikat kaalumist, oma soovitusel läheb risti vastu seiseva Presstödsnämndis ja riigipäeva valdustes ja hääle- tustes väljakuunenud seisuko- hale, et vähemusajakirjanduse küsimus tuleb kogu ulatuses viia erilisele uurimisele Pres- utredningi raames. Keegi ei ole välja ütnud, et vähemuste ajakirjandust ei tule toetada, vastupidiselt, on osutatud po- sitivsuski, kuid samal ajal on kõike tehtud, et otsustamist edasi lükata tulevikule.

Ajakirjanduse-uurimus töö- tab paar aastat ja nagu selle esimese on tähendanud, ei ole vähemuste asjad selle juures sugugi kõige pakilisemad. See aga tähendab, et esimesed, ki- rendatud ettepanekud ei sisalda midagi vähemusajakirjanduse kohta. Samal ajal on nii Pres- stödsnämnden kui Pressutred- ningnen ülimal määral teadli- kud, millised majanduslikud

raskused on väikesetiraažiliste ajalehtedel kulude infla- tsiooni tõttu ja et edasilükkamised võivad tähendada nendele surmahoopi.

Jääb seepärast mulje, et eestlaste ja soomlaste abita jätmisel on väike poliitiline ta- gamõte: võibolla nad ei ela üle "utredningut" ja nii kaob kogu obamugav probleem. See juu- res on muidugi alahinnatud näit. eestlaste tahet ja võimet kõigele trotsiks edasi elada. Soomlastele teatavasti antakse juba praegu abi teisi kanaleid pidi, m h LO kaudu.

Presstödsnämnden võitis seekord mitmeti rootsi pressi osas arvesse kuluide kiiret tõu- su, mispärast tehti erandid seal, kus "esmane" ja "teise- järguline" ajaleht on peaaegu ühesuurused – nii said seekord produktiooni- ja tootmis- kuigi mitmekordselt vähemalt kui konkurendid, Gefle Dagblad (FP) ja Eskilstuna-Kuriren (FP) jt., halastati ka ülimalt lokaalse iseloomuga Stock- holmi kuulutuselise elavalehte organitele nagu Norrort ja Huddinge-posten, millised said kumki kolmandiku senisest miinimumsummast, à 100.000 krooni.

Millegipärast on Presstöds- nämndi enamus näinud kurja vaeva eriliste põhjuste otsimi- sega, et motiveerida äratõlle- misi. Kui alguses riigipäeva- valdustest selgesti ilmes, et peapõhjuseks on keeleküm- sus, siis hiljem, takerdudes protes- tidesse, on lehitatud vormel, mille järele Eesti Päevaleht ei ole "teisejärgulise ajalehe olu- korras".

Kas ikkagi selle pärast, et ta ei ole rootsi keele (Presstöds- nämnd ei anna oma otsustele kunagi selgeid motive, vaid ainult konstateringuid vastu- vuse või mittevastavuse suhtes) või on tekkinud koguni ku- rioosne idee kõnelda "esmasest ajalehest" eesti pressis, vaat- tamata sellele, et eesti pool ei ole ühtki teist väljaannet, mis liigihädaliku vastaks pressi- toetuse määruse normidele ja moodustaksid nn. "päevaa- jakirjanduse"?

Sel juhul on ilme, et siin püütakse kunstlikult luua eri- lukorda väljaspool määruse raame. Eriolukorda, mida siis Pressutredning omakorda saaks kasutada võimalik mingi vähema paushalse summa määramiseks, millest siis vä- hem toetus langeks ka Eesti Päevalehele. Sellises ulatuses, et see oleks rohkem zhest kui praktiline abi. Päästaks aga vähemustesõbralikkure ilmselt teeseldud näo uurimuses, kus juhtivad on samad isikud, kes Presstödsnämndis asja on juba tuntud viisi käsitletud.

Võiks üldida klassikalise väl- jendusega: "Mis head on loota Naatsaretist". Sõnad ja teod on visad klappima, kui valitsus radikaalselt ei asu täitma In- vandrarutredningi pakilisi et- tepanekuid ja ei anna senist po- litilist muutuvald signaale ka vähemusajakirjanduse küsi- musi uurivale institutsioonide- le. Rahapuuatus ei saa siin mu- ret teha, sest ligi sajamiljonilise pressitoetuse "koogis" va- javad need pisilehed vaid pisi- kest mürdosa edasilemismiseks.

KLA

E. Komitee püüab koguda 3000 liiget toetuse saamiseks

Falkst, et vähemusorganisatsioonide toetuse osas kõne alla tu- levad eesti organisatsioonid püüavad liigide eraldi toetust saada ja on tegevuses, et vastavalt norme täita. Eesti Komitee näit. leiab, et ta on alinuke keskorganisatsioon, kes vastaks täiesti nõuetele – kui tal vaid oleks 3000 liiget. Juhatus on otsustanud pöörduda eesti organisatsioonide ja eestlaste poole üleskutsega, et need kaasa al- taksid liikmeks astumise, nii et esitatud piir, 3000, oleks saavu- tatud. Kuna praegu liigihädaliku ei ulatata selle arvuni, siis oleneb palju eestlasteasooni suhtumusist. Samal ajal valmistub Rootsi Ees- laste esindus järjekordseks üldvalimiste toetamiseks – ka see kandidaat rahvusorganisatsioonide toetusele eesti sektoris.

Eesti Komitee oma üleskutse, millele on alla kirjutanud esimese Artur Reintam ja bürojuhataja Heinrich Mark kirjutab:

Kolmekümne aasta eest pidime oma kodumaalt põgenema vene kommunistliku okupatsioonivõimu eest. Olime esimese suurem rühm võõrad rootsi ühiskonnas ja meil eeldati kiiret ümberharrastumist ja sulamist rootsi rahvase.

Eesti Komitee loodi juba enne suurt põgenikevoolu saabumist Rootsi, kevadel 1944. Juba samal stügisel organiseeris ta eesti õppe- keeleks laagrikoole, mis ju olid eelkäijaks hilisemale eesti al- koolidele Stockholmis ja Göteborgis täienduskoolidele suuremas eestlaste keskusis. eestlastes Rootsis vastasid kiire ümberhar- vustumise ja rootsi ühiskonda su- lamise soovile oma ühiskonna organiseerimisega, oma kultuuri arendamisega toetamiseks.

Selle 20 sümboolik oli Eesti Komitee. Tänu eestlaste ettevõt- likusele ja tahtele püüdis iseseis- va kultuurilikkuse võõras ühis- konnas, hakkas ilmuma eesti raamat, pandi käiku eesti teater, korraldati kontserte, kujunes kindlaltalge eesti kirik, algas meile ühiskondlik, poliitiline ja sotsiaalne tegevus.

Alles palju aastaid hiljem, kui Rootsi saabusid uued sisserän- dajad, hakkas rootsi avalik- kus sõna võtma nende eri kultu- rite kasuks ja nende rahvusliku eesajutuse vajadusest rootsi ühiskonnas. Pikkamööda jõuti arusaamisele, et rootsi kultu- rivooraste sugumete liandumisega ainult rikastuda võib. Eesti Kom- itee läks aastatepikkuse tööga, korda saada rootsi ametiasutustelt toetusi oma haridus- ja kultuuri- lise käigushoidmiseks ja ta ongi olnud eesti organisatsioonidele ja asu- tustele riiklikku ja kogukondlikku toetust vahendavaks üldsor- gantsiooniks.

Tänavu stügisel, samaaegselt meie paguluse tuleku 30. aasta- päevaga, esitas Sisserännu Uuri- miskomisjon Rootsi Valtusele oma oluliselt ümberhinnatud sei- aukohad ja ettepanekud sisserän- dajate ja vähemusrühvaste poliiti- lisa kohta. Selle rapordi kohaselt soovitataks 2,5 miljoni krooni to- etuse määramist aastasi sisserän- dajate ja vähemusrühvaste or- gantsioonidele, kusjuures pidev toetus võidakse määrata Valtusele otsusega nendele organisatsoonide- le, kellel on vähemalt 3000 liiget üksikisikutena või organisatsoon- idena. Väikeematele organisat- sioonidele määratakse toetusi Sis- serännuakti poolt.

Eesti Komitee juhatus oma koo- solekul 26. septembril s.a. arutas selle raportiga ühenduses olevaid võimalusi, ka eesti organisatsoonidele püüda, iga-aastase toetuse saamiseks ja leiab, et Eesti Kom- itee on asutamiseast peale loodud sellisena; et ta oma struktuurilt vastab raportis ülesesatud nõuete- le. Kuid Eesti Komiteel ei ole praegu vajalikku arvu liikmeid. Meie lähema aja ühiseks pingubi- seks peab olema Eesti Komitee liikmete arvu tõsta vähemalt 3000- le, et meie ka liikmete arvult vast- taksime pidevat riiklikku põhitoe- tust saada võiva organisatsoon- kvalifikatsioonile. Vastavalt Eesti Komitee põhikirjale saavad Kom- itee liikmed olla nii üksikisikud kui ka organisatsoonid. Eesti Komitee juhtimiseks üksiklikmed valivad endi hilgast Eesti Komitee

kõrgemas otsustavasse organi – Asemike Kogusse 50 liiget ja liikmesorganisatsioonid saavad sinna täieõiguslike liikmeiks oma esindajad, iga algava 100 liikme kohta ühe esindaja, kui organisatsoonil on vähemalt 20 üksikliiget.

Kuna Eesti Komitee on alinuke eesti keskorganisatsioon, kes oma struktuurilt ja tegevuse laadilt pü- deva riikliku toetuse saamise nõu- dele vastab, siis pöördub Eesti Komitee juhatus kogu eesti pagu- lakonnaga poole üleskutsega liituda selle meie vanima pagulaspõlves loodud organisatsooniga nii üksik- liikmeina kui ka organisatsoonide- kaupa. On vajalik, et meie üs- meelselt liitume Eesti Komitee organiseeritud eesti ühiskonna püsimise ja oma kultuuri ning omapäa arendamisele nüüd juba Rootsi riigi ja ühiskonna pideval majanduslikul toetusel.

Nüüd me seisame teelahkmel. Kui me soovime eesti ühiskonna ja organisatsoonide püsimist elu- jü- listena, siis liitugem Eesti Kom- iteega!

METSAKODU UUDISMAA

POSTIARVE 694771 FALKÖPING

VABAÕHUPIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

Neljas "EI" EPL-ile

Juba neljandat aastat otsus- tas Presstödsnämnd ettavalt Eesti Päevalehe produktiooni- toetuse avalduse, kuigi In- vandrarutredningnen alles äsja tuli välja ettepanekuga kohelda eesti ja soome lehte samadel alustel rootsi ajalehtedega. Ot- sus tähendab küsimuse edasi- viimist Pressutredningi kom- petentsi, millise ettepanekud esitatakse paari aasta pärast.

Samal ajal otsustas Pres- stödsnämnden erandlikku pressitoetust anda Norrortile ja Huddinge-postenile Stockhol- mis, erandlikku toetust sai esmakordselt ka Eskilstuna- Kuriren 750 000 krooni suuru- ses, kuna temast ainult absoolu- liselt väiksem Eskilstuna sot- siaaldemokraatlik Folket sai järjekordselt hiljuti 3,5 miljoni krooni. Centerni ajalehed Gävle – Dalabygden, Sörmlands- bygden ja Smålandsbygdens Tidning said igaüks 300 000 krooni.

Eesti Päevaleht ei ole veel ametlikku motiveeringut saa- nud.

Rootsi lehed Mady Vainust

Värmlandi ajalehed osutasid erilist tähelepanu Mady Vainu mosaiikidele ühenduses tema äs- jase näitusega Stockholmis. Filip- stadistõnningen on Mady Vainu tema kodukohas Molkomis inter- vjueritud ja pildistatud koos tema töödega ja esitab tulemust neljaveeruses artiklis, milles ei puudu ka kokkuvõtte Eevi Endi ar- vustusest Stockholmist näitusele Eesti Päevalehes.

Jutustatakse, et kunstnik on sõja- ja järelsõja aegadel elanud nii Euroopa kui Austraalia mandritel ning et ta tuli Molkomi 1969, kui tema mees asus rootsevaba terase firmasse AB Calamo majandusju- hatajana, Artiklist selgub, et kunstnik kavatseb Molkomis esi- neda näitusega kevade poole ja võib-ol võibolla ka Karistades ning Filpstades.

Viie veerul pühendab Mady Vainu tähelepanu ka Värmland Folkbladi avaldades pildi kunstni- kust tema töidde juures ning inter- vjuerides tema lähemalt kavat- susist.

• Ameerikast

USA senat suurendas riikliku eksport-importpanga laenukap- siteeti 20 miljardile dollarile, ent pilras samal ajal N. Lõulde anta- vate USA-krediidide ülemäärana 300 miljonile dollarile.

Tarbekaupade hinnad tõusid töministeeriumi andmetel augusti- tuisus 1,3 prots., mis on suurim tõus 1947.a. saadik. Hinnatõusu poolest olid esikohtadel New York, Los Angeles ja Chicago.

Valgeit Majast teatati, et presi- dent Gerald Ford külastab Jaapa- ni käesoleva aasta novembrikuus ja tagasiteel teeb külastuskäiku ka Lõuna-Koreasse sealse presideinti Park Chung Hwa kutsel.

Senati korrakomitee alustas ülekuulamisi aspresidendi kohale nimetatud Nelson Rockefelleri ri- neviku ja varandusliku seisukorra kohta. Uuemate andmete järgi on Rockefelleri isiklik varandus 185,5 milj. dollarit.

Senat võitis vastu ja Esindaja- tekojaga on kohtumisteeriumi vastu- seistusest hoolimata läbi minemas seadus, mis nõu, et kriminaalku- ritegjad peavad olema kohtu ette seadud hiljemalt 90 päeva jooksul pärast nende aretteeirmit.

Valges Majas algavad 1. ok- toobril 1974 suupelbasseini ehitami- ses president Fordi jaoks, kes on harjunud iga päev ujumas käima, milles Valges Majas võimalus puudub. Suupelbasseini läheb maksma 300.000 dollarit.

• Eksamid

Toronto ülikooli lõpetas keha- kasvatus osakonnas BPHE kraadi- ga Anne Tonisson Padumets.

McMasteri ülikooli Hamiltonis Kanadas lõpetas poliitiliste te- duste alal BA kraadiga Linda Vi- van Hürden, kes nüüd lõpetas edasilõpingud Hamiltoni õpetaja- tekkolledžis.

Toronto ülikooli lõpetas inglise kirjanduse ja sotsioloogia alal Inga Eichenbaum BA kraadiga.

Toronto ülikooli lõpetas Victoria kolledži kalade ökoloogia alal Pia Kallas, saavutades BSc kraadi.

Toronto ülikooli arstiteaduskon- na lõpetas MD kraadiga cum laude Reet Marley-Vanasseja, kes varem sama ülikooli on lõpetanud BSc kraadiga bioloogia alal.

Yorki ülikooli Kanadas lõpetas BA kraadiga prantsuse keele alal Tiina Kikkajoon.

Toronto ülikooli kehakasvatuse osakonna lõpetas Linda Pirsalu.

Toronto ülikooli lõpetas cum laude BA kraadiga vene ja prant- suse keelte alal Ingrid Remenyi- Saarendi.

EESTI PÄEVALEHT

Eestniska Dagblad

Peatoimetaja Jühan Kooka

Vastutav väljaandja

(ansv. utg.)

Arvi Moor

Toimetuse ja talitus:

EESTI MAJAS Stockholm:

Wallingaratan 52, 1 tr.

Postiaadress: Box 667

101 29 Stockholm i

Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilistuna Jüri Asu

Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,

631 02 Eskilistuna, tel. 016/14 77 72

Tellimispostigiro nr. 15 67 70-0

Kulutusarvete postigiro 60 59 00-0,

Eesti Päevaleht Förlags AB,

Stockholm.

Tellimishinnad:

Aasta (4 kuud) kr. 170:–

Termin (4 kuud) kr. 62:–

Kuu kr. 17:–

Valjaandja EESTI PÄEVALEHT

FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilistuna-Kurirens

Tryckeri AB Eskilistuna 1974

Eesti arstid kogu maailmast

Toronto Eesti Päevade ajal a. 1972 toimus erakordne arstide kogumine kogu maailmast Eesti Ülemaailmse Arstide Päeva nime all, millest osavõtjad on kogunud ühtlasele pildile. Avaldame selle seoses tolle ajaloolise arstide kogumise albumi ilmnemisega. Vasakult esiries keel arstide päeva organisatorid dr. Prit Paas (Kanada), koos oma abilisest dr. H. Sepaga ja dr. Maret Truuveitiga (tema kõrval paremal).

Pildile kogunenud arstid on: Dr. Endel Arro (Kan.), dr. Arvo Ederma (USA), dr. Ester Elias (USA), dr. Olev Härm (Kan.), dr. Aksel Ivanov A (Austraalia), dr. Verner Jurman (USA), dr. Elga Juurma (USA), dr. Artur Jurs (USA), dr. Malle Kallas (Rootsi), stud. Tiina Kaigas (Kan.), dr. Jüri Kaude (USA), dr. Olaf Kibe (Rootsi), dr. Tiina Kongas-Ongo (Rootsi), dr. Silvia Klaar (Austraalia), dr. Arno Klaassen, dr. Silvi Klaassen (Rootsi), dr. Ebba Kuldvere-Sibul (USA), dr. Aksel Larelet (Kan.), dr. Erik Linnolt (USA), dr.

Ivar Laurimaa (Kan.), dr. Gleb Lindeberg-Lindvet (Rootsi), dr. Irene Liigand (USA), dr. Friedrich Luksep (Rootsi), dr. Mart Leestman (Kan.), dr. Maie Martinson (Rootsi), dr. H. Meema (Kan.), dr. Sylvia Meema (Kan.), dr. Maldus Marits (Kan.), dr. Alfred Molle (Kan.), stud. Toomas Molle (Kan.), stud. Linda Molle (Kan.), dr. Jaan Novik (Rootsi), dr. Eleanor Nömm-Hellat (Rootsi), dr. Tiina Mai Neuhaus, dr. Maria Ott (Kan.), dr. Prit Paas (Kan.), dr. Ellice Paomes (Kan.), dr. Raimund Pahapill (Kan.), dr. Ago Peters (Kan.), dr. Maret Paljak (Rootsi), dr. Dea Raud (Rootsi), dr. Jüri Reial (Kan.), dr. Jaan Roos (Kan.), dr. Matti Raudoja-Rand (Kan.), dr. N. Sarre (USA), dr. Olvo Silavee (Kan.), dr. Salmee Soekörv (Rootsi), stud. Anne L. Simpson (Kan.), dr. Hans Sepp (Kan.), dr. Helgi Sormes (Rootsi), dr. Linda Sääsk (Kan.), dr. Arkadi Tamm (Puerto Rico), dr. Maimu Taivet-Tamm (Kan.), dr. V. Tammemägi (Kan.), dr. G. Tam-

mliste (USA), dr. Harjo Tari (Kan.), dr. Maret Truuvert (Kan.), dr. Avo Tohver (Austraalia), dr. Malle Tohver (Austraalia), dr. Alexander Teemant (Rootsi), dr. Lehti Teemant (Rootsi), dr. Iivika Tamm (Kan.), dr. Heljo Tannberg-Inn (USA), dr. Aino Vainola (Rootsi), dr. Dagmar Võsu (Kan.), dr. Viljo-Nirk (Kan.), dr. Nadja Walter (Kan.), dr. Walter Ealter (Kan.), dr. Kalev Viiding (Austraalia), dr. Valfrid Võntso (Kan.), dr. Adolf Yllo (Rootsi).

ALBUM ILMUS

Ülemaailmsel eesti arstide kongressil, mis toimus Ontario Eesti arstide seltsi algatusel ja selle esimehe dr. Prit Paasi juhatusel, otsustati esitatud ettekanded jäädvustada albumina, milline mõte on nüüd läbi viidud tänu Ontario Eesti Arstide Seltsile. Album on kaunis tähelekojaline teos, mis sisaldab peale kongressi presidendil avalikne veel Põhja-Ameerika Eesti Arstide Seltsi

Kanada osakonna liikmete nimesid ja põhikirja. Trükkulud ja ka albumi levitamiskulud Euroopas ja Austraalias on tasutud tänuväärselt ainuüksi Kanada arstide ja hambaarstide ning bilooide poolt, ohverdus, mis peaks olema eeskuvaks ka meile. Kingi mõtteks on tiivustada osavõttu järgnevast Ülemaailmsest Eesti Arstide Päevast, mis peetakse 6. juulil 1976 Baltimores seoses Esto-76.

Olgu nimetatud, et üldnimetatud kongressil otsustati ka koondada vaba maailma eesti arstid ja hambaarstid ühtseesse organisatsiooni – Ülemaailmsesse Eesti Arstide Liitu (Estonian Intercontinental Academy of Medicine) osakondadega Euroopas ja Ameerikas. Austraalias pole eesti arstid ja hambaarstid veel organiseeritud. Põhja-Ameerika Eesti Arstide Seltsi Kanada osakonnas, kus liikmeteks on ka bioloogid, on presidendiks dr. Prit Paas ja USA osakonnas dr. Arvo Ederma. Eesti arstide ja hambaarstide vähesuse tõttu väljaspool Rootsit määrati

Eesti Arstide Seltsi Rootsis tegevuspõhiseks kogu Euroopa.

II UEAP läbiviimiseks on Kanadas moodustatud juba toimikond koosseisus prof. H. Sepp, prof. H. Meindok ja dr. J. Roos. Rootsis laub nimetatud kongressi organisatsioon EASR olgudel. Tegelik läbiviimine lasub aga USA osakonna esimehe dr. Arvo Ederma peab oma laialdase rutinitöö kõrvalt jõudma organiseerida ka nimetatud kongressi, vaatamata sellele, et tema järelvalve alla on rohkem kui sada kliinikut. Dr. Ederma on osa võtnud Esto-76 Mõttekoide tegevusest, teinud vajalikuid eeltööd ja saanud EASR põhjaliku informatsiooni Esto-76 kavadeid.

I UEAP eendas oma sisukusega, et taolist kongressi rahvuslikul taustal on vaja ka tulevikus. Loodame, et ilmunud album tiivustab osavõttu järgnevast UEAP ja et kanada eesti arstide, hambaarstide ja bioloogide kink kannab vilja meie kõikide soovi kohaselt.

JAAN NOVEK

Kool ja selle direktor Veski Treffoonia-mälestusi

Keeletoadlane J. V. Veski õppis Treffneri gümnaasiumis aastatel 1887–90 ja oli lõppaastail pooleldi õpetaja positsioonis. Oma mälestustes heidab ta uut ja huvitavat valgust koolile, õpetajale ja õpilastele. Muuhulgas tõstab ta ühtlase: Miks kasvas H. Treffneri gümnaasium nii hoogsalt, kuigi see oli erakool ja õpilased pidi mõne teise gümnaasiumi juures abituriumi tegema?

Koolis paigutati õpilased klassidesse ainult nende teadmiste, mitte nende vanuse järgi. Selle tõttu pääsesid sinna ka maapoisi-õpilased, keda murelik vanuse tõttu enam vastu ei võetud. Veski ise ja Mihkel Aavik olid tihti niisuguste maapoistele nõuandjad, teades, kui kaugel igas klassis teatud ainetes on jõutud.

Samad mehed tegid tihti ka sisseastujate katseid ja paigutasid nad vastavatesse klassidesse, ningit bürokratlikku aparati polnud vaja. Otto Mühner oli Veski 9 aastat vanem, kuid õppis temaga samas klassis. Lui Olesk lõpetas kooli 16-aastasena ja pidi astma ootama, enne kui ülikooli pääses.

Õppemaksu asjus leppis direktor

õpilastega tihti isiklikul alusel kokku. Mitmed lapsevanemad tasusid õppemaksu oma kutsetööga: juuksurina, kingsepana, tiserina, pesunaisena. Hans Lohk andis teistele õpilastele klaveritunde. Julius Sõrmus võttis viiulitunde vanemalt õpilaselt Johan Kelderilt. Paljude õpilaste käest sai Treffner õppemaksu kindlustamiseks veksleid. Kuid kõik ei tasunud oma võlgu. Peale Hugo Treffneri surma leidis ta portfellis palju lunastamata veksleid.

Pikapeale selgus, et eestlased ei suuda kooli aineliselt ülal pidada (ka mitte koos kohalike vähemrahvuslastega). Treffner avaldas Venemaa ajalehtedes kuulutuse, et tema kooli võetakse vastu õpilasi tervest Vene riigist. Selle peale hakkaski poisse tulema nii suurtest linnadest kui koguni Kaukaasiast. Suurem osa neist ei pääsenud laiskuse ja vanaduse tõttu teistesse koolidesse sisse.

Treffnerile pidi nad maksma kõrgemat õppemaksu. Ühtlasi hakkas direktor niisuguste õpilaste suhtes rakendama rangemat distsipliini. Nood õpilased alistasid kooli majanduslikult üleval pidada ja võimaldasid õpi-

mist kehvale eesti poistele, aga nendega polnud alati kerge.

Direktor ise esines alati tio-top dzhennitmanina. Õpilased pidid kontrollima, et riide peal polnud ühtki plekki või tolmuttera, kui direktor kooliulest lehvitas, et saada Henningi platsilt kahehobuse voormeest. Nii mõnigi kord saadeti õpilane jaama teatega, et täna sõidab Hugo Treffner – mille puhul rongil tuli vahel kuni 10 minutit oodata hilinenud direktorit.

Seltskonnas oli Treffner alati aktiivne, pukas tihti kõige elavam vestluse ajal ja ilmus siis nähtavale, kui teised hakkasid väsimata. Tal pidi alati olema keegi, kellega mõtteid vahetada ja tal olid oma seiskohad kõigi nähtuste kohta, kuigi need polnud parajasti päevakohal (Tammisaare on seda Maauruse tihti ebalooilist kommenteerimismaaniat hästi kujutanud). Kuigi Hugo Treffneri oli teoloog, käis ta kirikus vaid kord aastas, nimelt püüvapäeval.

Väljaspoolle oli direktor osav diplomaat. Isikliku karsklusena korraldas ta heade vene õpetajate kooli meelitamiseks alkoholi pealadu. Oskas kõrgematele vene riigiametnikkudele oma

Eestlanna Kanada ratsapolitseis

MONTEAL (VE) – Kanada keskvallitsus kuulub politseireorganisatsioon – RCMP, teeb oma struktuuris läbi põhilise tähenduse muudatusi. Vastavalt sellele on muutumas ka "Mountie" välispidine ilme: ratsahobused on suures osas asendatud mootorrattaste ja teiste moodsaimeliste sõidukitega ning esmakordselt selle politsei ajaloo on nähtud üks avatud ka naissoost isikutele.

Möödunud nädalal võeti politseikandidaatidena vastu 31 noort daami, kes alustasid Reginas jõudliku ja mitmekülge politseireeninguga.

Sellel ühendusel oli Montreali ajakirjanduses, raadios ja televisioonisadeles rohkelt juttu värskest politseireorganisatsioonist kandidaatidest, kusjuures Montreali hommikuleht "The Gazette" tutvustas eestlannat T. Kivissood kui ideaalset tulevast RCMP ohvitseri, lisades artiklile suureformaalilise foto.

kooli "lugupidamist" esitada, vajaduse korral terve kooliga tervitamas käies.

Õpilastega rääkis direktor peamiselt saksa keelt, ta vene keel oli puudulik. Vahel harva kasutas eesti keelt.

AT

Vastavalt "Gazetta" andmetele andis Tiina vastava ametivande enne treeningu algust.

Teda tutvustatakse kui endist modelli ja kolledži õpilast, kes 20-aastasena noore neiu jõudnud otsusele, et kelle ühikust viieni büroos istumine ei rahulda teda, vaid ta soovib tööd, mis oma iseloomult on huvitav, mitmekülgne ja võrdne meestega.

Kui ta mõeldud juunis kuulis, et edaspidi on RCMP üksed avatud ka naistele, siis oli ta kohe veendumusel, et siin peaksid avanema võimalused ka tema kutsumusele. Esimene osa sellest soovist on tähtsustatud, kuna Tiina valiti üheks politseikandidaadiks 270 soovivaldaval seast üle Kanada.

Kõik nais-kandidaadid teevad läbi sama eeltreeningu, mis et nähtud meestele.

Selle hulka kuulub endakaitse, tulirelvade käsitlemine, kriminaalseadustiku tundmine jne.

RCMP alpagaks praegu on 10780 dollarit aastas, sama maksub ka äsjaarvatud naiskandidaatide osas. Tulevased "õrnama poole" hulka kuuluvad politseinikud loodavad, et vastavalt palgale on ka nende ametialalised ülesanded, olgu see siis kas liikluspatrull Alberta, narkootiliste ainete vastu võitlemine Montreals j.m. Ka vormirietus on samasugune meeste omale.

Gehleni ja vene versioon Martin Bormanni rollist

Martin Bormann oli Saksa natsi-partei viimne tegelik juht, Hitleri kantsleileidur ja viimase lähimaid kaastöölis kogu sõja kestel. Esimese mai ööl 1945 põgenes ta pärast Hitleri enesetappu Riigikantsleileidur punktist koos mõnede teiste natsijuhtidega. Ta olevat venelaste tules, kes siis juba suurema osa pealinnast olid vallutanud, surma saanud. "Reichsjugendführer" Axmann, kes koos Bormaniga püüdis vene rindest läbi murda, kinnitas hiljem, et olevat näinud Bormanni laipa.

Kuulvalgel ööl võis hästi näha, et laiba rüües ja nagu olid puhtad, ilma vereta. Selle põhjal oletas Axmann, et Bormann mürgitas enese, et mitte sattuda venelaste kätte elavana. Samasuguse tunnistuse andis ka Hitleri autojuht Kempka, kes samuti pääses Berliinist eluga.

Kõik see on arvatavasti õige, väljaarvatud Bormanni surm. Pärast sõja lõppu tekkis hulk legende Bormanni edaspidise saatuse kohta, tema põgenemise kohta Itaaliasse, Hispaaniasse, Lõuna-Lõuna-Ameerikasse ja kõikvõimalikesse muudesse paikadesse.

Tema pähe on Lõuna-Ameerikas vahistatud mitu inimest — midugi eksikombel ja nii mõnigi ajakirjanik on oma kirjeldustega Bormanni elust võõrsil teeninud suuri summasid. Igal juhul määrati Bormanni leidjale kõrge autasu.

Kindral Gehlen, üks saksa sõjaväelise vastutuse juhtidest idarindel avaldas 1971 oma mälestused, märkides muuhulgas, et kõik jutud Bormanni põgenemisest ja elust Lõuna-Ameerikas ürgmetsades on väljamõeldised.

Bormann pääsenud eluga N. Liitu, elas seal mitu aastat ja ka suri. Gehlen, kes pärast sõda võeti USA teenistusse ja kes hiljem organiseeris Lõunavabariigi vastu luure liitlaste teadmisi ja nõusoleku, ei saanud oma teenistuse vältel nimetatud saladust avaldada ega ka saadud andmeid kontrollida.

Pole aga kahtlust, et Gehleni andmed vastavad tõe, kuna ta oli kahtlemata üks paremini informeeritud inimesi just N. Liidu osas. Leidub aga küllalt neid, kes ei taha uskuda Gehleni versiooni, eriti kus seda üksmeelselt eitavad kommunistlikud liidrid ja vene ametlisküd.

Raamat "Die letzten Notizen von Martin Bormann" on N. Liidu

autori Lew Besömensi poolt nähtavasti kirjutatud N. Liidu valitsuse ja KGB ülesandel Gehleni informatsiooni ümberlükkamiseks. Raamat ilmus kirjastuse Deutsche Verlags-Anstalt väljaandel Stuttgartis, DM 28.-

Moskvale on raamatu ilmumine läänese ja saksa keeles oluline. Kreml ei soovi, et läänes jääks valitsema vaade, et Bormann oli Stalini spioon, kuna see vähendaks punaarmee prestiiži, vähendaks selle ja ka Stalini enda osatähtsust võidu saavutamisel.

Tseiks võiks lääs äkki tulla mõttele, et Bormanni-taoliselt tegelasi leidub ka tänapäeval Euroopa ja Ameerika juhtivate poliitiliste tegelaste hulgas. Selleks on veel teisi näiteid peale Bormanni.

Võtame näideks Alger Hissi. Ta oli USA diplomaat ja võitis sellena osa Jalta konverentsist president Roosevelti nõuandjana. Tema n.ö. teeneks tuleb olulisel määral lugeda presidendi järeleandmisel N. Liidule, millele all kogu mitte-kommunistlik maailm kaasaarvatud USA-ga veel kannatab.

Hiss oli Stalini teenistuses, anti hiljem kohtu alla kogu karistatavate teenistuse põhjustel vaid viieaastase vangistusega valetades eest. Roosevelti kergeuslikkust taheti sellega olematuks teha.

Viktor Lesslovski oli palju aastaid UNO peasekretäri U Thanti teenistuses tema isikliku sekretäri. Siis aga lõppes USA poliitilise poliitise kannatus, kes kuu oli sunnitud jälgima N. Liidu teenistuses seisma kasuliku agendi tegevust.

Nii teadis ta loomulikult kõiki UNO-s arutusele olevald saladusi. Lesslovski sunniti USA-st lahkuma 1973.

Värskest on muldugi meele skandaal Lääne-Saksas seoses Ida-Saksa agendi Guillaume tegevusega kantseri lähema kaastöölisena, reisikaaslasena ja nõuandjana.

Tema pärast oli Brandt sunnitud ametist lahkuma. Muide, lugu on

veel uurimisel ning asjaga tegelevad nii kohtu, poliitise ja teised võimud kui ka vastav parlamendikomisjon.

Besömensi raamat valmistati ette pressilagenbuuri Novosti (APN) poolt, ütleb läänesaksa kirjastus raamatu alguses. Sellega nähtavasti tahetakse vähendada pehameelt, mis pärast ilmumist Saksamaal tekkis. On aga ka võimalik, et kirjastus tahtis lääne, eriti saksa lugejatele näidata, missugused teid käib mõnikord N. Liidu propaganda.

Autor kõneleb Bormanni viimsest märkmest. Need notitsid on kõik väärtusetud ja mitte-midagi ütleavad. Ainult mõni juhuslikult välja valitud näide:

Kolmapäeval, 21. märtsil. MB ettekanne F. Juures R. Klopferiga. MB tähendab Martin Bormann ja F on muldugi Führer.

Või siis jälle: "Esmapäeval, 16. aprillil: Vaenlane vallutas Leverkuseni, Islerlohn, Mettwerda, Crimmitschau, Werdä, Schellitz, Erlangen, Offenbürgi Baadenis. Oderi kallaste suurlahingud".

Nende mõnesonoliste märkmete abil kirjeldab autor kogu Bormanni elulugu, natsipartei tegevust, iseloomustab kõiksuguseid saksa tegelasi, kildeb bolshevikke ja nende parteid. Stalinit ja N. Liitu ja propagandib kommunisti ja selle tulevikku maailmavalitsesajana.

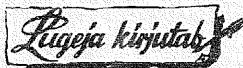
Seda tavalist tuttavat propagandat pole autor osanud läänise vastuvõetavamaks teha kui see melle oli. Fraase on igav lugeda ja peab tõesti küsima, kas nende pärast tasus demokraatlikku mas kirjastust raamatut välja anda. Kuid võibolla on see siiski kasulik ja aitab avada ni mõnegi isiku silmi.

OSKAR ANGELUS

Ungarlane küsis asüüli Torontos

TORONTO (ME) — Torontos palus Kanada ametivõimude juures asüüli Ungari põllumajandus insener, kes võitis siin osa rahvusvahelisest tollitustamise konverentsist. Si-aastane Farkas Oláh lahkus ungari delegatsiooni koosseisust Niagara Fallsis ning tuli Torontosse, kus ta võttis kontakti Kanada immigratsiooniministeeriumi esindajatega.

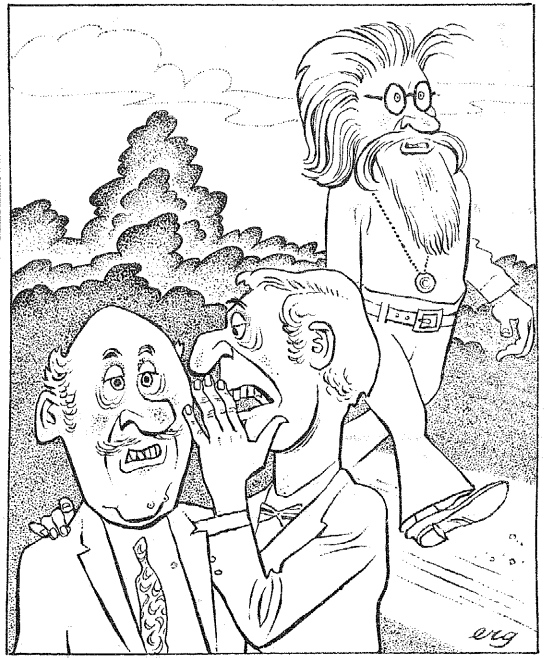
Rumeenia kaubanduseksperit Nicu Mihaleche, kes palus mõned päevad varem Kanada võimude juures asüüli, teatas nüüd, et ta on muutnud oma meelt ning läheb koju tagasi. Mihaleche tegi oma otsuse tagasipööramiseks pärast seda kui ta oli olnud kokkusaamine Rumeenia peakonsuliga Torontos.

ABJA MEESTE KALELÄTID

Omal ajal, vist 1924 panin tähele, et Abja (Kariste kihelkonnas, Viljandimaal) mehed kandsid vist ainult pidulikel puhkudel erilisi sõlme seotud sidurite kaelas, umbes nii nagu tänapäeval lipsu kantakse. Rättid olid sidist ja enamasti halli värvusega. Oleks huvitav teada, kas keegi teab rohkem sellest kuidas see mood tekkis, kuidas rätile oli sõlm tehtud või seotud ja kas see oli ainult paikne traditsioon. Arvan, et tegemist siiski ei olnud eesti rahvarõivaga.

J.J.

— Kes see metsiku vähimusega mees on?

— See on härra Mets. On käinud metsaleeris, õppinud metsaleadust, akadeemiliselt metsik ja tahab, et ta maetaks metsakalmistule. Minu arvates ka poliitiliselt metsa läinud...

"18. sajandi eestlane kaval, õel kuid tark"

Akadeemik Fjodor Tumannski (1746–1810) oli Ukrainast pärit ajaloolane ja literaat, kes oma hariduse sai Saksamaal Göttingeni ülikoolis. Oma kuulsas "Peterburi kubermangi kirjelduse" koostas ta aastail 1780–1789. Seda säilitatavat nüüd Leningradi Riikliku Raamatukogu käsikirjade osakonnas. Selles teoses, mis sisälbib käsikirjana, leidub etnograafilisi ja lingvistilisi materjale ka eestlaste kohta. Eesti tarbekirjanduses käsitleb neid materjale nüüd Elna Öpik oma uurimuses "Vadjalastest ja suurtest XVIII sajandi lõpul" (Tallinn 1970).

Tumanski ütleb, et Eesti ajalugu olevat ühe "Suure ja vana rahva ajalugu". Sellele ta lisab, et eestlased ehk eestimaalased on soomlaste hõimlased ja neid peetakse kõigi poolt nendest põlvnenuks. Nende kombed, keel, näojooned, majapidamine, majandus, hooned — kõik kinnitab selle päritolu tõepärasust.

Ka seletab ta, et harilikult kutsuvad nad aga üksteist elukoha järgi. Nõnda: Metsajuri — Metsa Grigori, s.o. metsas elav, King-õjak — Jakov kinkudelt, Liva Kadri — Katerina liivakult, Olja Tanni — Danilo, kes elab jõe kaldal.

Eesti keele kohta märgib Tumannski, et "eesti keel on moondunud soome keel... F-tähte neil oma keeles üldse ei ole, seepärast nad hääldavad sõna "faraou" — varao, saksa sõna Frau — naine — on nendel prova."

Edasi seletab Tumannski (rahvast iseloomustavalt), et eestlased on suuremalt jaolt väga kavalad, õelad, allahetlikkusele tuleb neid karmusega sundida. Korraliku järelevalve juures tulevad nad toime kõigega — maaharimisega, kunstidega, isegi teaduste endiga, ja naised värsides kokkuseadmisega oma keeles.

Vähimagi lõdemaks laskmise korral armastavad aga jõude elada ja lärmli lüüa. Neil on kõigil teistega võrreldes aga kiiduväärne omandus: et nad ei armasta tegelda toimetustega ja asjadega, mis ei too kasu.

Lihapattu peetakse neil kõige suuremaks patuks, seda kutsutak-

se nende keeles — tuli toe, s.o. tule põletamist vääriv tegu.

Rahvakeele osas märgib Tumannski, et neil pole oma keeles koguni paljusid sõnu... Näiteks on vabadus, tänuilikkus ja sõdametust nendele keeles tundmata mõisted. Sellele ta lisab veel, et nad armastavad nagu karjalasedki elada metsades ja vahetavad rõõmuga parima majapidamise hitti vastu tihedas metsas.

Karjalastel, eestlastel ja liitlastel pole ilma pilbutäie tubakata, viina ja olieta mingit lõbu. Saun on kõigil kasutusel.

Tumanski märgib ka seda, et eestlased, eriti tüdrukud ja naised, laulavad paromini kui lühased ning armastavad seda teha. Eesti muusika on torupill, mida nimetatakse — torupill. Paljud, tunnistades küll Augsburgi uustunnistust, hoiduvad reedeti sõrmast pilmaroogast ja võid, kinnitades, et niisugune paast too õnne karjakasvule ning saast, et see on tervisele hea... Paljud eestlased ei keta neiljapäeval, kinnitades, et selle tava rikkujatel ei hakka lamada sigima. (EPL/EIM)

Paguluse 25 aastat Uus-Meremaal

AUCKLAND (VES) — Esimene suurem grupp uusimmigratsiooni baltimaalastest saabus Uus-Meremaal 23. juunil 1949. Neid oli kokku 1300 inimest ja nad tulid Uus-Meremaale reisislaava "Dundalk Bay" pardal, mis neid viis Wellingtoni. Sealst sõideti lalali aasa asukohtadesse, õige arvukalt Aucklandi.

Sellest saabumisajast möödus nüüd 25 aastat. Saabumispäeva uuele asukohamaale otustasid Aucklandis uue kodu leidnud eestlased, lütilased ja leedulased tähtsada ühise kokkutulekuga. See toimus 28. juunil Aucklandi Station Hotelli peosallis, kuhu kogunes üle 120 inimese. Sõnavõttudes tuletati meelde aegu, mil saabusit tundmata ja eakalraikue ja küllatilahkele maale, et alustada uut elu.

Martin Bormann (vasakul) — N. Liidu spioon Hitleri (keskel) lähimas läheduses. Paremal välisminister Ribbentrop. Pilt saksa peakorterist sõja ajal.

Uusi andmeid Tammsaarest inimesena ja kirjanikuna

Endine Tallinna Keskraamatukogu juhataja Aleksander Sibul, kes oli üks väheselt A.H. Tammsaarest lähenud sõpru, on kodumaal mitmel puhul suurkirjaniku kohta sõna võtnud ajakirjas "Keel ja Kirjandus". Järjekordest tegi ta seda ajakirja maikuu numbris. Jutustades suurkirjanikust kui inimesest ja kirjanikust, avaldas A. Sibul terve rea huvitavaid ja senitundmatuid andmeid A.H. Tammsaarest. Avaldame allpool mõned iseloomulikumad ja laiematele hulkadele huvi pakkuvad lükked.

Nii kirjutab end pealinna raamatukogu juhataja A.H. Tammsaarest kui inimesest:

Oma käitumise oli Tammsaare lihtne, ikka loomulik, ei mingit teesklemist või enese esiletõstmist. Tutvustamisel ütles ta alati Hansen, mitte Tammsaare. Inimesena oli ta huvitat, valmikas, särav vestleja ja kõrgvalmis valdaja. Ta astus meeleldi valdusse ja rääbis vahel valduskaaslast ootamatute paradoksidega.

Valdusloos ta kuidagi elavnes ja sätas, kuna harilikult oli ranne ja tasakaalus. Osaks nähti sõnmuksi ja nähtusi analüüsida ja kaaluda. Kuid oma seisukohta, oma teekspidamise avaldamises oli Tammsaare siiski tagasihoidlik ja jättis vahel selle kaasvestleja või vestleja arvata. Ta oli mitmekõlgsete huvide ja teadmiste inimene.

Teda ei huvitanud mitte ainult kirjandus, vaid ka ühiskondlik ja poliitiline elu, sotsiaalsed, majanduse ja kultuuri küsimused, samuti loodusteaduse ja tehnika saavutused, samuti igapäevase elu nähtused ja sündmused.

Tammsaare võrdumine selt-skondlikust elust toimus neil aastail, milal ta võitles raskel juhulise tuberkuloosiga ja oli sunnitud elama tagasihoidlikult. Tallinnas elades ei võtnud Tammsaare oma aktiivsust ja sooviloomist, mida tema auks korraldada. Ta ei tahtnud olla huviobjektiks ega sabaga täheks, "mis ilmub iga viiekümne aasta tagant kord ühiskondlikku eluruumi pimedikust seltskonna säravasse valgusse, et siis jälle kaduda ühiskondliku teadmatuse, nägematusse, olematusse", nagu ta ise avaldas. Tal olesid olnud ebamugav ja pilnik kuulata neid tühje ülistavaid sõnu, mis sel puhul öeldakse, ja teada, et "sind esotsaast kildetakse ja tagaotsast südakse", nagu ta mitmel korral väljendas.

Ei saa ka väita, nagu oleks Tammsaare seltskonda põlunud. Ta armastas seltsi, kuid kitsamat,

piratumat, kus võis vabalt väljendada oma mõtteid, arvamusi ja teekspidamisi. Ainult sõprade ringis toimus vestlus täieliku avameelsusega. Võõrastes suhtus Tammsaare alati mõninga ettevaatusega ja nendega vesteldes ei olnud tema seeliskohad ja arvamusel päris kindlad ega selged, vaid rohkem peidetud ja arvata- vavad. Ta kartis, et leidub vestleja hulgas neid, kes tema arvamusi ja teekspidamisi lisandustega edasi kannavad.

Tal oli hulk sõpru ja häid tutvavaid, kellega ta armastas sõbrali- kult vestelda. Selle sõprusringi tuumikusse kuulusid August Han- ko, Bernhard Linde, Johan Ians, Rein Ellaser, Malt Püüms, Au- gust Arras, Anton Palvadre ja al- lakirjutaja. Ei usu, et Tammsaarel oleks olnud intimsõpra. See oleks tähendanud enese mängimist teise kätte, mis aga ei sobinud tema iseseisva iseloomuga.

Edasi märgib A. Sibul oma me- muarilises kirjutuses: "Oli A.H. Tammsaare õigustunne riiatunud, siis oli ta alati valmis välja astuma ja protesteerima, laskmata ennast mõjutada majanduslikest taga- järgedest. Kui parematele kirja- nikele jagati 1920. aastatel auhin- du, Gustav Suits aga jäeti ilma auhinna, siis saatis Tammsaare Haridusministeeriumile protesti ja loobus temale autasustamisel määratud 4000 margast. Ometi oli sel ajajärgul tema majanduslik seisukord küllaltki raske. . . vahel tuli Tammsaarel laenu teha, nagu ta ise jutustas.

Pikemaks ajaks jäi ta üüri võlgu oma sõbrale Rein Ellaserile, kelle majja Toom-Kuninga t. 3 Tammsaare 1924 õuna tänavalt kolis. See võlg rõhus teda väga. Seisukord paranes vähehaaval pärast 1925 kui Tammsaare hakkas saama toetust Kultuurikapitaalt. Alles pärast "Tõde ja õiguse" ilmumist muutus olukord lahendamaks.

Nüüd pakkusid kirjastused juba ise rohkesti tõlketöid. Ka hakkasid laekuma mõningad summad vä- lismaal ilmunud tõlgete eest. Kuid vaatamata sellele olid Tammsaa- rel ka neil aastail näpud põhjas, nagu ta ise märkis.

Tammsaare oli õppinud maast- madalast tööd tegema ja ka tööd armastama. Ta ei tahtnud midagi muudu saada, vaid ikka töö eest. Ta oli veendunud, et inimese õnn ja saatus olenevad tööst. Kui rüüga- nem Jaan Tõnisson A.H. Tammsaarele Riiigiraamatukogusse kohta pakkus ja selle juures tä- hendas, et "ega seal midagi teha ole", siis lõtkas Tammsaare selle pakkumise järsult tagasi.

"Nemad tahavad mulle palka maksta ei millegi eest! Kelleks nad mind peavad!? Armuleivasõ- jaks!" lausus ta pahameelega, mulle sellest pakkumisest jutus- tades. Nagu ta ei tahtnud midagi ilma, nii ei tahtnud ta ka ennast isuda, sest "Kelle leiba sa sööd, selle laulu sa laulad". Ta tahtis jätta vahaks ja iseseisvaks. Tema elulised andeks oli töö, loomine.

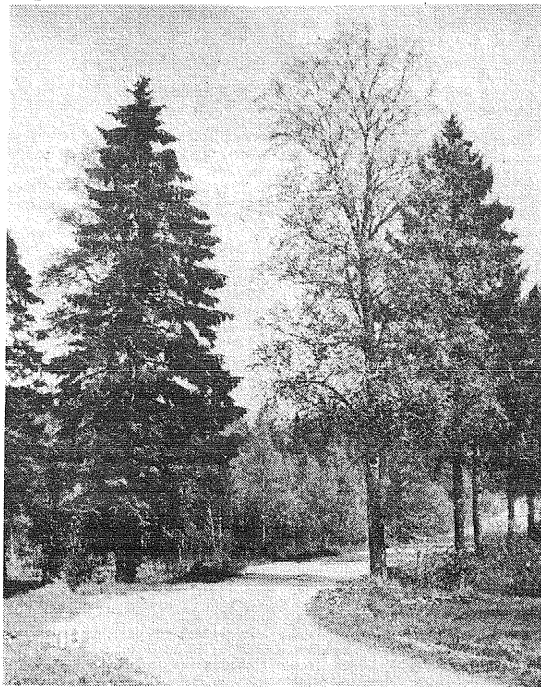
Tammsaare oli spontaanselt loov kirjanik ja loominguline protsess haaras teda järgitult. Tema sütti- nud fantaasia ja selle palanguline vool lõhendas siis ja kandus ühelt nägemusest teisele, pildilt pildile. See oli nagu metsa põlemine, kus tuli haarab ühe puu teise järele ja lõoma levitades edasi kihutab, et uut haarata. Tammsaare sulg li- bises siis kiiresti üle paberi, jättes sinna imepeeni tähti ja ridu, ning vaeu-vaeu suutis sulg loomingulise tulvaga sammu pidada.

Nii kestis see teose valmimise ajal iga päev, seni kuni silmad vä- sisid ja sõrm vahel kramp haaras. Sellise loomingulise kõrgpinge ajal ei sallinud Tammsaare segamist ja oli valmis ka oma paremaid sõpru ukse taha jätta või ukse pärast avamist nende nina ees kinni lõ- ma. Nii jutustas loomaarst August Arras 1940.a. märtsis Tammsaare mälestustes "Kuld Lõvis" korral- datud koosviibimisel, et ta olevat läinud kirjanikku külastama para- jasti siis, kui sellel oli käsil "Tõde ja õiguse" 1 osa kirjutamine.

Helistamise peale olevat Tammsaare ukse avanud, kuid selle kohe jälle kinni lõõnud, lau- sudes: "Sa segad Pearu ja Andre- se askeldust!"

Moodi läinud kohvikukultuuri harrastaja Tammsaare ei olnud, kuid ei keeldunud sõprade seltsis kohvikusse minemast. Nii oleme mõnel korral suvel kolmekesi (A.H. Tammsaare, B. Linde ja mina) vabaõhukohvikus istunud. Kohvi asemel eelistas Tammsaare teed juua ja leppis tavalliselt kerge saiakeste või kooigiga.

Kui 1930-ndal aastail algas ni- mede eestistamine, siis pöördusid mõned kodanikud kirjaniku poole ja palusid temalt luba võtta enesele nimeks "Tammsaare", sest ni- mede muutmist otsustav asutus ei olevat neile lubanud seda uueks nimeks võtta ilma Tammsaare nõusolekuta. Nelle vastanud ta, et ta seda luba nelle anda ei saa, sest siis võiks mõni neist hakata pre- tenderima ka tema kirjandusli- kule loomingule."

Tammsaare noorusmait. Nii näeb tänapäeval välja "Soosilla" al- gus Vargamäe poolt vaadatuna.

Vargamäe talust on tänaseni säilinud veel vana õlgatusega ait.

TV Fredag

Ira Löfvander & Co AB

Surbrunnsgatan 29, 113 48 Stockholm
Tel. 32 21 40

För leverans i SSSR finns följande bilar:

Modell
Moskvitsch 408 IE
Moskvitsch 412 IE
Moskvitsch 426 IE Kombi
Moskvitsch 427 IE Kombi
Zhiguli VAZ - 2101
Zhiguli VAZ - 2102 Kombi
Zhiguli VAZ - 2103
Zaporozhets ZAZ - 968

Moskvitsch 408 IE, Moskvitsch 412 IE och Zaporozhets ZAZ - 968 levere- ras i städerna Moskva, Riga, Lvov, Minsk, Kiev, Krasnodar samt i Tash- kent. Övriga bilar endast i Moskva. Leveransiden beräknas till cirka 3 månader.

Vi reserverar oss emot eventuell kursförändring Rubel/Sv. kr.

Tänk på Edra julpaket i god tid!

8.30-8.50 I Australien, åk 6. 2. Au- stralien - solens och torkans kon- tent.
9.00 Roller och situationer, åk 8. 2. Situationer i nuet.
9.25-9.40 Teknik i vardagslivet, åk 2. 1. Luft.
10.00-10.10 Switch on! 7, åk 3.
10.30-10.50 Förskoleprogram: Om - vi bor i samma hus. Färg.
11.00-11.30 Bygd i förvandling - in- dustriminnen. Färg. 1. Gamla fabri- ker, är det kulturer?
Skol-TV:
12.45-13.00 Kika digga ding, 2. Mu- siköppet för mellanstadiet.
13.35-13.55 Karibu Malsha. Färg. En berättelse från Östafrika. Högstad, och gymn.
14.30-14.50 Förskoleprogram: Om - vi bor i samma hus. Färg.
14.30-14.50 Halvtim.
17.25 Tapatumia. Aktuellt magasin för finskspråkiga.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Barnjournalen. Färg.
18.30 Sveriges magasin. Färg.
19.30 Tur i öturen. Färg. Frans film från 1971. Regi: Pierre Richard.
I rollerna: Pierre Richard, Anny Duperey, Pierre Mondy, Mario Da- vid, Yves Robert, Paul Préboist, Robert Dalban, Jean Carmet.

21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35-22.20 Schlagerrevy 1850-1900. Färg. Gösta Bernhard presenterar en bukett evlgt gröna melodier från tiden 1850-1900.
Medv. bl.a: Norma Ahlqvist, Gra- ham Bonney, Darío Campeotto, Ho- ward Carpendale, Håkan Hagegård, Ulla Nordén, William Ray, Grethe Sönck, Felicia Weathers, Owen Wil- liams och Gustav Winckler.

TELEVISION 2

17.00 Natur runt en gård. Färg. Tex- tat.
17.35 TV-nytt och väder.
17.50 Panna, Ola och Tobias. Färg.
17.45 ca Precls lika gammal som du.
Färg. 5. Utflykten.
18.00 Tidsbild. Färg. Berndt Ahlqvist och Olle Stenholm.
18.35 Sverige i sameland. Färg. Den ensamma boplaten. . .
19.20 Regionalnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Det är min musik. Färg. Lasse Löndahl underhåller tillsammans med Lasse Dahlqvist och Titti Sjö- blom samt sånggruppen Small Town Singers.
20.30 Vet ni var? Färg. Beatrice Ja- läns och Bo Wängård i ett hemligt landskap.

20.35 Capones miljoner. Färg. 4. Bankfacket.
Medv: Glyn Owen, Peter Sallis, Iso- bel Black, John Thaw, Jill Dixon, Roland Curran, Richard Coleman.
21.00 Specialsjukhuset. Serie om ut- vecklingsstörda människor.
Ett dygn på Vipeholms specialjuk- hus i Lund. Är det fråga om sjuk- vård och mänsklig behandling eller är det vanvård och människohante- ring?
22.00-22.05 TV-nytt och väder.

Slret Jürison töötab Irvines Ka- lifornias South School of Medicine juures farmakoloogia professori- na.

Vilma Annon Karlsruhest Sak- samaalt sõitis New Yorki külas- tama oma sugulasi.

Ellen Willberg, n-na Lang- ebraun, töötab Uus-Meremaal Ro- tornas Queen Elizabeth-haiglas personaalshefina. Tema tütar Li- lian Langebraun töötab sama haigla röntgenosakonnas.

Leinateated

Eestis suri 14. septembril Rein Kull, sünd. 30. juulil 1895.

Crystal Lakels Illinoisi osariigi suri 13. septembril Aleksander Ojasoo, sünd. 9. sept. 1890.

Narva suri 10. juulil muusikaõpetaja Leopold Vigla.

New Yorgis suri Anna Pauline Ounas.

USA-s suri Elsa Kurro.

Ootamatult lahkunud armast unustamatut abikaasat, kallist isa ja vanaisa

Rudolf

Krönström'i

Sünd. 20/9 1903 Tallinnas
Sum. 2/10 1974 Lindsbergis

mälestavad trööstimata leinas

GLAFIRA

RUTTAR perekonnaga

BENGIT-MARTTI

perekonnaga

MAIRI

HELENE

INGER lastega

ÖDE ja SUGULASED

Eestis

LEMBIT KRÖNSTRÖM

perekonnaga

Matuseetalitus toimub reedel,
11. okt. kl. 13 Sõdra Kyrkogårdenil Lindsbergis.

Kallist õemeest ja head onu

Hans Maritov'i

Sünd. 5/12 1914 Tallinnas
Sum. 2/10 1974 Torontos

mälestavad leinas

AINO

RÄIT ja SUIT

LINDA ja ETS

ANU ja KOIT

KATRIN

Südamluk tänu kõigile, kes minu armast abikaasat

Akilina Läät's'a

tema viimisel teekonnal saamas olid, pärgade ja lilledega tema kalmu kaunistasid ning meie leinas meile kaastunnet avaldasid.

VSEVOLOD

SYLVIA

Veski mälestusi:

Miina Härma ja tema töötamine heliloojana

Treffneri gümnaasiumis kätes sattus J.V. Veski 1894 Tartusse asunud Miina Hermannil segakoori, mil oli sel ajal 24 liiget, tegutses ka eraldi mees- ja naiskoorina. Et koori repertuaari laiendada, asus M. Härma tööle komponistina – kirjutas uusi laule, aga lõi ka ühnestunud konsertidelalised eesti rahvavärskeid baasi. Tihti ehtitas ta ainult mõnetaktilistest rahvavärskest üles terve kompositsiooni.

Koolõpetaja J. Kruusi poolt moeloomis seadud "Oh seda üu ja õnn" asetas M. Härma duettooni, mis sobis paremini pulmalaulu meeleoluga.

Põhjaliku läbitõustuse tulemusena kujunesid rahvavärskeid Miina Härma otse isiklikeks paladeks ("Kus on kurva kodu", "Ei saa mitte valki olla"). Mõnes seades on eeslaulu ja koor või koorid seadud omavahelise dialoogi ("Orjaulaul", "Tule mulle, neitsikene", "Ehi veli, opi veli"). Mõnikord asetas ta kokku mitu rahvavärske ja arendas kunstipäraseks tervikuks. Seejuurest ei lähtunud ta alati algelise tekstist, vaid kohaldas teksti viisiga alles hiljem.

Kord, kui Veski oli Härma korteris, ilmus sinna Aino Tamm ja jutustas et ta oli kodukohas üles kirjutanud ühe karjase "hea ilma ja kurja ilma" laulu. Härma lõi nendest sugemetest kuulsaks saanud koori ja soololaulu "Kui ma olin väikesekene". "Alleaa" on pärit karjase hõiskamisest.

"Tuljaku" viisi mängis Härma kord koorile klaveril ette – loogu

keegi sellele sõnad. Veski ja Fred. Karlson hakkasid sellega katsetama. Esialgselt teksti muudeti mitu korda – "kuberner prouaga" kes pulma kutsutud, asendati "mõisahärra prouaga". Algsest oli laulus aeglane osa, kus vanamehed kurtisid: "Küll on vilets meile lugu, vanadus on rõmuta..." Laujäd polnud selle kohaga rahul, rõõmsas pulmas nilmoodi ei tehta. Härma asendas selle koha hiljem rõõmsaga "Piil süttab meelit, tants kerutab pead".

Müüsuks kujukul on neljale rahvavärske üles ehitatud "Tuljak" tänapäevalgi looreberid lõigatud. Laul oli üks esimesi, mille soomlased ära õppisid. Kahel rahvavärsel baseeruv "Tule koju" sai alles pärast viisi valimist teksti Andres Aiverlt. Kui rahvavärsel lühikesed olid liiga lühikesed, siis põimis komponist need oma loomingusse ("Vares, vage linnukene", "Mis sa noid, nelukene").

"Meeste laulu" inspiratsioonil andis koori liige, teist bass laulev Martin Vares, tuues Härmale näha Juhan Liivi luuletuse "Mehed".

1894 lõi M. Härma kantaadi "Kalev ja Linda", mille sõnad kirjutas Aleksander Tombach-Kaljuvald. Lõpuosa redigeeris Fred. Karlson, kasutades Kreutzvaldi sõnu "Veel kaitse, kange Kalev". Miina Härma oli tekst peas, aga viisi loomine ei tahtnud areneda. Leipzgis olles palus teda saksa korterpeenaine kord pühapäeval suppi valvata.

Miina Härma oli just kirikut tulnud ja kirikumuusika mõju all

Talle tuli "vaim peale", ruttas klaveri juurde ja kantaat sai sel korral lõplikult valmis – väga edukas ja paljulaudud kompositsioon.

Miina Härma oli Joh. Kappeli kõrval teine kõrgema muusikalise haridusega eestlane mõõdund sajandi lõpul. Ta oli teadlikum ja vormikõpsem kui vanemad komponistid. Eriti viljakas oli ta vokaalmuusikaline tegevus esimesel Tartus töötamise perioodil (1894–1903), mil esines väga vähe omapärast ja kunstikõrget lauluvara. Esialgu lihtsamas laadis, hiljem mitmekesiselt suunatud kompositsioone omas Miina Härma tolmsege heillooming nii südamlukust ja tõsist kui ka võimast mehelikkusest.

Komponist lähtus viisiloomingus ikka konkreetsest luuletusest. Eriti on ta kasutanud palju Anna Haava luuleloomingut, nimetades teda najatades oma "õuelaulikku". (EPL/AT).

Lõhutud püünised

OTTAWA – Kanada kalandusminister Roomo Leblanc mainib, et tal ei ole kindlaid andmeid, et vene kalatralaerid on sihtkindalt Kanada idarannikult lõhnutud kanadala kalandusettevõtete püünlaid.

Minister mainib, et vastava kokkuleppe põhjal annavad kanadallased vene kalatralaeride kaptenitele iga päev informatsiooni, kuhu kanadallased püünised on asetatud, kuid praegu ei ole veel selge, kas venelased on kuritahtlikult ignoreerinud seda informatsiooni. Juunist kuni 5. septembrini on vene kalatralaerid viiel juhul purustanud kanadallaste püünised ning kahjud ulatuvad ligemale poole miljoni dollarile. Leblanc kinnitab, et kahjude taastamiseks toimuvad venelastega läbirääkimised, kuid praegu ei ole selge, kas venelased on nõus maksma nõuetavat kahjutasu.

Massiviisi "diplomaate"

HAMBURG (VES) – Lääne-Saksa ajakiri "Quick" annab huvitava ülevaate N. Vene "diplomaatide" arvulisest suursusest välismaal. Ajakirjas väidetakse, et rõhub oma diplomaate on salapolitsei KGB agendid, kellel on väga laialt levinud ülesand.

Näiteks koosneb Mehlikko esindus Moskvas ainult viiest mehest, kuid Mexico Citys on N. Vene saatkonnas tervelt 60 vene "diplomaati". Liibanon omab Moskvas kaks esindajat, venelasi on aga Beirutis 31. Taani saatkonnas Moskvas on 4 inimest, venelasi Kopenhaagenis aga 31.

Norra on saatnud Moskvasse 5 meest, N. Vene Norrasse 2-mehele esinduse. Lääne-Saksamaal on Moskvas 20 esindajat, N. Vene esindajad on Bonniga aga üle poole rohkem – 50. USA-s on venelasi 189, ameerika diplomaate Moskvas on aga ainult 108.

Üldse oli 1972-a. venelasi mitte-kommunistlikes maades 179, kuna samal ajal nende maade diplomaate Moskvas on vaid 80. Ligi-kaua sama vahetork on ka praegu.

Eesti rahvas..

Algus lk. 1
tajar sinna minna ei tohi. Sügise tulekuga rehitsetakse rannal liiv, nii et iga jalajalg nähtav oleks.

Kogu rannik on hoolsa valve all. Valvuriks on Vene piirivalvurid. Eestlasi piirivalve teenistusse ei võeta. Piirivalvurid on liikuvad jalapostil relvade ja koertega.

Metsades on ka vaateorne. Aegna saarel on vaateorne. Saar on avatud turismiks ja sinna viib mitu korda päevas laev. Välismaalastel ei ole lubatud saarele minna. Saare kahuripatareid on õhku lastud ja kindluse rused on nii, nagu nad jäid sõja lõpul.

Valve on nii põhjalik, et omavoliline maalt lahkumine on efektiivselt tehtud võimatuks – põgenemiskatse tähendab otsest eluga riskimist. Nii on eestlased rahvas vangideks omaenda maal. Lubadega väljajääda on väga väike, isegi Soomes, milline on tugevasti vene mõju all. Laevad käivad küll täislastiga Helsingi-Tallinna vahet, ent reisijad on peamiselt soomlased.

KGB levitab kuuldusi rahva hulgas, et nii Soome kui Rootsi annavad põgenikud, kui kellelgi peaks õnnestuma piirivalvest läbi pääseda, otsekohe N. Liidule välja.

Jatkuv...

Algus lk. 1
stratsiooniga ja pressikonverentsiga uus protestimemorandum. Baltiased Chicagos on hakanud massiliselt protestikirju saatma Austraaliasse sealsetele ajalehetele ja parlamendiliikmetele.

Ka Kanadas toimuvad demonstratsioonid. Torontos korraldataval suuredemonstratsioonil on lubanud kõnelda mh. Toronto ülemlinnapea D. Crombie.

Gefle...

Algus lk. 1
peetakse täiesti enesestmõistetavaks, et sisserändajad peavad saama säilitada oma kultuurilist eripära.

Ajaleht lisab mh.:
– Teine, vähem kulukas, ent põhimõtteliselt tähtis ülesanne on pressitoetuse andmine suurimale soome ja eesti ajalehele Rootsis. Riigipäeva enamus ei pooldanud seda samal ajal kui lahelt puistati raha teatud nädalalehetele. See ebaõiglus tuleb kõrvaldada nii kiiresti kui võimalik. (EPL/K)

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist
Begravnings & Eldbegränselsebyrå

Mariatorget 1
116 45 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:
Eestikombelised matusetalitused
Õupäevane valvekord

"Nad saabusid siia habrastes paatides"

GÄVLE (EPL) – Gefle Dagblad avaldas 23. septembril neljaveeruse kirjutise "Nad tulid siia habrastes paatides" balti põgenike Rootsi saabumise 30-nda aastapäeva äramärkimiseks. Artikli autoriks on kohalik kirikuõpetaja Voldemar Takkel, kes annab põgusa ülevaate Eesti, Läti ja Leedu lähemast saatusest – pärast vee-randajandilist keelsuust invadeeris naaber N. Venemaa nagu hiljem Ungari ja Tšehhoslovakkia, selle vahaga, et Balti riigid otseselt annekteeriti N. Liidu poolt vene täkkide abil.

Järgnesid küüditamised 1941, 1948 ja 1953. Sellel taustal, ütles autor, ei ole inimesta, kui nii palju baltlasi püüdis põgeneda Rootsi ja läände. Nad tulid siis purje- ja väikeste kalapaatidega, üks apteeker koguni sõidis Saaremaalt Rootsi randa.

Mitmed sajad, võibolla koguni tuhatkond baltlast ei jõudnud aga kunagi pärale. Nad leidsid oma haa Läänemeres.

Takkel kirjeldab rootsipoolset vastuvõttu ja eestlaste ning lätlaste kohanemistprotsessi, konstatatsioonides, et nüüd, 30 aastat hiljem on nad kõik rootsi kodanikud ja hästi kohanevad ühiskonda, sageli nendel kutselalad, mis neil olid kodumaal – ettevõtjad, arstid, insenerid, arhitektid, metsaeadlased, õhvitserid, pedagoogid, kirikuõpetajad, ametnikud jne.

– Kuid vaatamata, et eestlased on 30 aastat olnud Rootsis, on enamik neist püüdnud tarvilikuks skaitlata oma keelt, kultuuri ja rootsiloomet (s. samal viisil kui rootslameeriklased Ameerikas), rõhutat autor, tutvustades lugejaid eesti koolidega, täienduskoolidega, üliõpilasorganisatsioonidega.

Voldemar Takkel, Gefle Dagbladet kirjutise autor

dega, ajakirjandusega ning kirjutustegevusega, märkides, et neli on paarsada oma ühting ja seits, mis näitavad rahvuslikku aktiivsust.

1975 korraldavad eesti skautlikud noored Jönköpingsi läheduses eesti skautluse maailmaleagri eestlaste oma noortemaal, alal, kus toimuvad alaliselt laagrid, konfirmatsioonilaagrid ja muud üritused. Vabas maailmas on tegevad 70 eesti luteri kogudust Stockholmis asuva eesti peapiiskopi juhtimisel. Autor tuletab meelde üldtuntud eestlasi – Ernst Idlat ja Kārlis Laretd. Ta lõpetab:

– Vaatamata Atlandi deklatsioonile inimlikest õigustest aastast 1941 on sada miljonit inimest vanades Ida-Euroopa kultuurimaadest ikka veel võraste poolt okupeeritud või nende otsese mõju all – nagu seda on endised Balti vabariigid teisel pool Läänemerd...

Kirjanik Helga Nõu tähistas üsja Uppsalas oma neljakümnenadat sünnipäeva perekonnaga ja paljude kultuurinimeste seltsis. Pildil vasakul dotsent Valtter Taali koos sünnipäevalapaga torti pakkumas,

paremal juubilar perekonnaga: vasakult poeg Heino, vened Arvo ja Rein raukas, vanem tütar Laike, juubilar Helga Nõu kirjanikust abikaasast dr. Enn Nõuga, ees pesamuna Liia ja perekoer Betti.

Boräsis tähistati Rootsi tuleku 30-ndat aastapäeva

BORÄS (EPL) — Boräsi eestlaste-pere oli üks esimesi, kes tähistas paguluses viibimise 30-ndat aastapäeva. Sellekohane koosviibimine leidis aset pühapäeval, 28. septembril Moderata Samlingspartietti ruumides ja selle korraldas ühiselt Boräsi Eesti Selts ja Boräsi Eesti Pensionäride Ühing. Väikeseks jäänud eestlaste kolooniast saabus kohale lähedalt sajalikmeline seltskond. Aastapäeva kava oli olude kohaselt tagasihoidlik, aga tagasihoidlikust asendas seda-enam hinnatav sügavrahvuslik ja eestluskindel meeleolu.

Kava algas kell 15 pensionäride ühingu esimehe Joosep Pruuni avasõnaga, kes ütles kokkuvõtlikult teretulemast ja konstateeris m.h. rootslaste lahkemist ja soojasdamilikku vastuvõttu 30 aasta eest ja samasugust suhtumist ka edaspidi.

— Pagulusel ei näi lõppu tulevat. Aga küllap aeg parandab kord sellegi haava. N. Liitu valitsevad 70 aastased, kes holavad relvade abil oma võimu. Uus generatsioon avaldab tundemärke, mis osutavad, et muudetakse kord sealgi praegune rezhim, ütles J. Pruun pidupäeva sissejuhatuses.

Palvuse pidas õp. Oskar Kodres. Ta tõi esile tõuse ja mõnu, kõrg- ja madalrõhke rahvaste elus, mis ilmnesid juba siis, kui oli hakkas eksisteerima. Võrreldes Piibli nähtusi kaasaaja nähtustega, küsis ta, kas ka meie järgmine generatsioon on valmis eelmist asendama ja teinema oma rahvast.

Deklamatsioonidega, mis kirjeldasid paopäevade meeleolust, esinesid Ella Pruun ja Helene Sagrits. Esimene kandis ette Kr. Meikupi luuletuse "Pool südant" ja

teine esitas luuletuse nimetult, kes ei pääsenud põgenema.

Välke lauluansambel, sekstett, esines Joh. Rõnnelli juhatusel kahe rahvaliku lauluga: "Üks kask meil kasvas õues" ja "Seal, kus Emajõgi voolab".

Pidukõne pidas toimetaja Arvi Moor, kes esmalt andis põgusa ülevaate nende sündmuste taustal, mis tingisid maapagu ette võtma

Arvi Moor oli aktusekõneleja.

Elispeamiselt põhjustas seda nõukogude terrorirezhim ja põgenemise aja määras sõjategevuse areng nii läänes kui idas, eeskätt siiski Ameerika-Inglise vägede invasioon Normandiasse, mis kaastas olukorra Soomes ja sakslaste lahkimise Eestist ja Lätist.

Kõneleja vaatles seejärel kallalutsete eesti rahvale 12-ndal, 13-ndal ja 14-ndal sajandil, mil oli sunnitud kaitses ja üllalust otsima nii Soomes kui Rootsis, sest ka tolal viidil inimesi sunniti võõrriale, mis ei erinevad palju küüditamistest suvel 1941 ja hiljem. Samad nähtused kordusid ka Liivi- ja Põhja-Eesti püvel.

Järgnevalt kästles kõneleja põgenemist sügisel 1944, mil saabus Rootsi ligi 32.000 ja Saksaamaale umbes 50.000 eestlast, ning puudutas ka paljusid raskusi, viitsutusi ja pettumusi, mida tuli põgenikel taluda, iseloomis Saksaamaal.

— Kuid ka Rootsis on üle elatud kriisi ja pettumusi, ilas kõneleja. Need on olnud aga suhteliselt vähesed teisel olulise kõrval. Neid on suuresti leevendanud Rootsi humanitaarsus, ehkki ka selle humanitaarsuse varjul on olnud mõndagi, millele pole saanud nõustuda. Selles dühenduses mainis kõneleja "enim kibestust, pahameelt ja hukkamõistust tekitavana eesti ja läti rahvuslikmete väljasaandmist Sta-

lini Venemaale, millist musta plekki on rootslastel võimatu oma humanitaarsuse valgelt tahvilt kustutada".

— Olenevalt poliitilisest hoiakust ja kallakust tunneb Rootsi üsna vähe huvi bailtaste saatuse vastu teiselpool raudeesirliet. See ei tohiks aga kõigutada meie, pagulaste, kindlusestunnet, kuna olime suures enamuses süüna päriskraha võrdõiguslikud liikmed. Kuid sellest hoolimata korraldame ise oma elu vastavalt oma rahvuslikele tavadele ja tõekspidamistele. See isolemise tähe, lisaaks töökus, kokkuvõidus ja distsipliin ongi olnud selles vundamendis, mis on eestlased Rootsis, Kanadas, USA-s, Austraalias ja mujal järele aldanud.

Järgnes generatsioonide "vaatus. Eestluse säilitamise aspektist andis kõneleja täie tunnustuse vanimale generatsioonile, kes, olles üle elanud okupatsioonid, küditamised, sõjaolukorra ja lõpuks ohtliku paotekonna, on suutnud siiski täita eeskujuliku kõrget ja kauge eesmärgi — rahvuslikku alalhoidu.

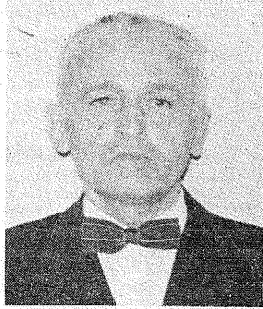
Järgmise, keskikku jõudnud generatsiooni kohta lausus kõneleja, et see on osutanud eeslusele siiski nõrgemalt tähelepanu. Ta oskab küll esile keelt kõnes ja kirjas, aga tema rahvusideoloogias, tema "eesti meele" on mõnesid lõtnud.

— Kolmanda, noorima generatsiooni suhtes tekkis juba kahtlevaid küsimusi. Kas ta suudab kindlustada eesti ühiskonna tulevikku ja rahvuslikku identisust väljaspool kodumaad? küsis kõneleja ja tähendas seejärel:

— Just sellele kolmandale generatsioonile, et tagada meie rahvuslikku õigusjärglust, peame osutama tähelepanu. Oleks ilmingimata vajalik, et me oma 30. pagulusaastat seaksime selleks lähtepaigaks, kust me eriti intensiivselt võtaksime kässile oma noorima sugupõlve. Millise taktikaga peaksime probleeme parimini lahendamiseks, see peaks esipeamiselt kujunema teemaks meie kokkutulekul, konverentsidel, rantsioon on meie väimse pändri hoidja järjekorras ja tema suhtes ei tohiks keegi kõrvalte põlgelda. Kui meie väimse pändri tähtsaim komponent, emakeel, peaks jääma üha nõrgemaks, keelepuuks vaesemaks, siis on loomulikku järelduseks, et meie keel muutub varsti üsna "kähvatvaks varjukse" kohaliku rahvu keele kõrval. Kõneleja arvas aga, et olukorra areng võib muutuda lootusrohkemaks soodsamate eelduste tekkimiseks, mis selenevad minoriteetide vajadus-

Joosep Pruun, pensionäride ühingu esimees.

August Jakobson, Eesti Seltsi esimees.

tale tähelepanu osutamises. See seoses nimetas ta Invaridrarverketi uurimuse teostamist ja samuti meie endi ettenägemist tugeva ja tervikliku pagulasühiskonna loomiseks.

— Võib-olla peaksime ise juba aegsasti oma tugevust ja tervikust demonstreerima nende parlamentaalse valimise kaudu, mille korraldab Rootsi Eestlaste ESINdus s. a. novembris. Nendega suures ulatuses kaasa minnes näitaksime, et olime aru saanud terviklikuma pagulasühiskonna olemisest ja valimistega selleks oma tahet kinnitanud, ütles kõneleja, kes lõpuks juhtis veel vanema generatsiooni tähelepanu vajadusele jäädvustada kirjasõnas oma elu ja teguvuse paguluse algusaastast kuni tänaseni ja enne seda paotekond ja see olustik, mis sundis põgenemisele. "See oluks suur vandenud ja tähtis pändri nii nõudele kui tulevastele põlvkondadele uurimustööde, väitekirjade ja ajaloo koostamiseks".

Pidulikku koosviibimise lõppsoona ütles Boräsi Eesti Seltsi esimees August Jakobson, tänades lilledega esinejaid ja perenaisi. Pärast hünni laulmist jätkati istumist perenaiselt poolt rikkalikult kaetud kohvilaudades.

Kohalik elu

STOCKHOLM

FEN kutse

Rootsi PEN-klubilt tuli kutse eesti PEN liikmelle osa võtta nende sügishooaja kokkutulekust neljapäeval, 17. oktoobril kell 19 Itaalia Kultuuri Instituudis, Gärdesgatan 14. Kavas debatt teemal "NN kultuurilehekülg". Osavõtust teatada tel. 67 88 15 Wahlström & Widstrand kirjastusele või kirjailikult Kerstin M. Lundbergile, Sveriges Radio, 105 10 Stockholm.

STOCKHOLM

Fälldin E. Majas

Centerpartietti esimees ja kodanlike erakondade peaministri kandidaat Thorbjörn Fälldin on andnud nõusoleku tulla eestlastele kõnelema kolmapäeval, 23. oktoobril. Avalik kõnekoosolek toimub Stockholmis Eesti Majas algusega kell 19. Koosolekut juhatab Enno Penno Eesti Demokraatliku Ühiooni (EDU) poolt, kes on avaliku koosoleku korraldajaks.

STOCKHOLM

Ettekandeõhtu

Eesti Ettevõtjate Ühingu Rootsis korraldab esmaspäeval, 14. oktoobril kell 19 ettekandeõhtu Eesti Majas, Wallingatan 34. Ettekanne dr. Rudolf Jalakaselt, Svenska Handelsbanken, teemal "Konjunktuur tänapäeval ja lähemas tulevikus".

Ettekandeõhtu on avalik ja kõik huvilised on teretulnud!

STOCKHOLM

Konsert-jumalateenistus

Esinduse korraldusel toimub laupäeval, 12. oktoobril kell 11.30 Jakobit kirikus konsert-jumalateenistus II maailmasõja järel lõpetatud sõdurite mälestuseks. Teenivad peapiskop K. Veem, õpet. E. Tõdsepp ja ülembr. A. Naal koos ordoorkestriga. Klaudiva Naala juhatusel. Laulavad Stockholmis Eesti Mees- ja Naiskoor, orrell Harri Klisk. Sissepääs 10: — isikult.

HELSINGBORG

Referaatõhtu

Helsingborgi Naisring korraldab pühapäeval, 13. oktoobril kell 15.30 "Träfpunktenis". Längvinkela-gatan 26 referaatõhtu, kus dotsent Ilmar Sulg räägib teemal "Aju tegevus ja meditatsioon". Kõik teretulemast!

GÖTEBORG

Noorte kunstnäitus

Eesti Noorte Kunsti Grupp korraldab oma järjekordse näituse Göteborgi Eesti Majas 27. oktoobril, 3. nov. Näituse avamine reedel, 27. oktoobril 14.

Ahvenamaa tahab UNO garantiid

HELSINGI (ME) — Ahvenamaalaste esindajad nõuavad, et selle rootslikele saar-maakonna rahvusliku autonoomia garanteeriks UNO. Rootsi keelit kõneleva saararaha esindajad on mures tuleviku kindustamiseks pärast, kuigi praegu soomlastega raskusi ei ole autonoomia küsimuses.

1922 aastast peale olid Ahvenamaale autonoomia garanteerijateks Rahvasteliit, Soome ja Rootsi, millistest esimees Rahvasteliidu likvideerimisele kadus. Soome iseseisvumisel 1918 nõudis Rootsi saari omale, millega Soome ei nõustunud. Inglismaa ettepanekul viidi asi lahendamata Rahvasteliitu, kes 1921 teiti otsuse, et Ahvenamaa kuulub Soomele ja korraldab garanteerijate-süsteemi.

Kõik ei lähe Israeli

TEL AVIV — Käesoleva esimese kuue kuu jooksul on N. Liidu võimud lubanud N. Liidust välja rännanud tuhandeid aastat arvul juutideid kui mõeldud aastal samal ajavahemikul.

Israelli on saabunud 16.853 immigranti mõeldud aastal 24.873 immigrandi avaldatud statistiliste andmete põhjal on N. Liidust välja rännanud juutidest osustanud 22 protsenti elama asuda Lääne-Euroopasse ja USA-esse ja selle asemel et siirduda Israeli.